

Renströmska sjukhuset

Antikvarisk förundersökning av huvudbyggnaden
Kålltorp 44:22, Göteborg
2005

Fastighetsdata

Nuvarande fastighetsbeteckning:	Kålltorp 44:22
Äldre fastighetsbeteckning:	44 kv Stuckatören 22
Kvartersnamn:	Kvarteret Stuckatören
Tomt:	Stadsäga 8626
Gatuadress:	Sanatoriegatan
Byggår:	1913
Arkitekt:	Arkitektfirman Tengbom & Torulf

Sammanfattande förord

Föreliggande antikvariska förundersökning är utarbetad av *Antiquum* – bebyggelseantikvarisk konsult på uppdrag av Fastighetskontoret i Göteborg. Förundersökningen avser huvudbyggnaden vid Kålltorp 44:22, det tidigare Renströmska sjukhuset i Kålltorp, Göteborg.

Renströmska sjukhuset blev benämningen på en grupp byggnader belägna i ett vackert parkområde. Anläggningen uppfördes som ett led i bekämpningen av tuberkulos som skördade många offer kring sekelskiftet 1900 i Göteborg. I området fanns förutom den stora huvudbyggnaden även bostadshus för personal, sjukhuspaviljonger, lik- och obduktionsbyggnad, vattentorn och sex ligghallar.

Sjukhusanläggningen finansierades bland annat med medel ur den Renströmska fonden och fick således namnet efter donatorn Sven Renström. Huvudbyggnaden som ritades av arkitektbyrå *Tengbom & Torulf* uppfördes i nationalromantisk stil i rött handslaget tegel och stod klar 1913.

I takt med att tuberkulossjukdomen botades fungerade Renströmska sjukhuset allt mer som allmän lungklinik fram till 1993 då verksamheten flyttade ut.

Trots det att byggnaden genomgått flera stora ombyggnadsetapper under årens lopp så bevarar huvudbyggnaden stora kulturhistoriska värden som måste beaktas vid en framtida förändring. Dess-

utom utgör området som helhet en vacker parkmiljö och har tillsammans med byggnaderna i parken såväl miljömässiga som socialhistoriska värden. Merparten av områdets ursprungliga byggnader finns bevarade, däremot är de för sanatorier så typiska ligghallarna rivna.

Idag står den enorma huvudbyggnaden tom och ger en känsla av övergivenhet. Trots den vackra miljön förs tankarna till de sjuka som vårdats på området. Sjukhuskänslan är påtaglig och en eventuell ombyggnad blir sannolikt en balansgång mellan byggnadens kultur- och socialhistoriska värden och moraliska aspekter. Vid en förändring av området bör inte bara huvudbyggnaden och de övriga byggnaderna bevaras, utan det är också av stor vikt att man bibehåller platsens identitet och inte skriver över historien.

Rapporten som är förhållandevis översiktlig innehåller en kulturhistorisk värdering, historik samt en beskrivning av anläggningen. Arbetet har motsvarat ungefär en arbetsvecka, vilket innebär att byggnaden inte inventerats i dess helhet. Däremot har dess kulturhistoriska värden definierats.

Det finns sannolikt mer arkivmaterial som rör Renströmska och det vore intressant att framöver utföra en fördjupad undersökning av området som helhet i samband med kommande förändringar. Bland annat har Regionarkivet många detaljritningar som visar precis hur ursprungliga dörr- och fönsterpartier, profilerade lister m.m. har sett ut. En guldgruva vid en framtida ombyggnad. Dessutom

finns det många personer i livet som vistats och arbetat på Renströmska och som har mycket att berätta om området. I samband med föreliggande rapport har bl a Lars Gustafsson intervjuats. Lars har arbetat på Renströmska sjukhuset som fastighetsskötare i närmare 30 år, han bor själv på området i en av personalvillorna och har stor kännedom om anläggningen.

För berörd fastighet gäller PBL, Plan- och bygglagen, paragraf 3:10 och 3:12. Detta ställer krav dels på varsamhet vid ändring av byggnaden, dels på att kulturhistoriskt värde inte förvanskas.

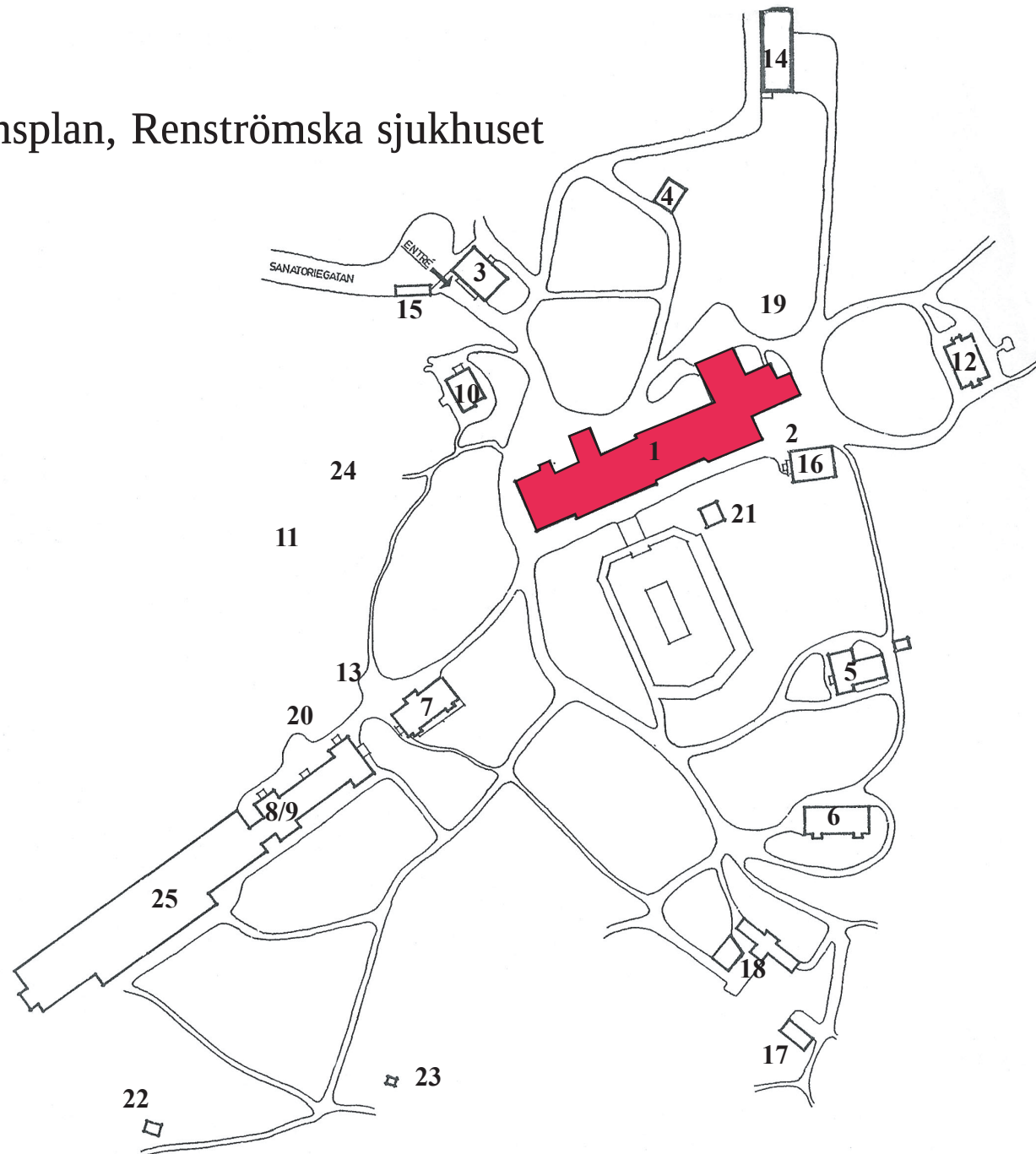
Göteborg augusti 2005

Victoria Ask
Bebyggelseantikvarie

Innehållsförteckning

Sammanfattande förord	
Situationsplan	6
Förteckning över anläggningens byggnader	7
Kulturhistoriskt värde	9
Historik	19
Byggnadsbeskrivning	32
Exteriör övergripande byggnadsbeskrivning	35
Interiör övergripande byggnadsbeskrivning	40
Litteratur	55

Situationsplan, Renströmska sjukhuset

Förteckning över anläggningens byggnader:

1. Huvudbyggnad (rödmarkerad)
2. Ligghall i trä. Idag riven.
3. Portvaktsstuga
4. Bårhus, även benämnd obduktionsbyggnad och likbod
5. Bostadshus för överläkare
6. Sjukpaviljong avd 6
7. Sjukpaviljong avd 7
- 8/9. Sjukpaviljong avd 8-9
10. Personalvilla, även benämnd sysslomansbostad
11. Vattentorn. Idag rivet.
12. Bostadshus för personal, den s k Gröna villan
13. Ligghall. Idag riven.
14. Bostadshus för läkare och sköterska
15. Vänthall. Idag riven.
16. Husmodersexpedition och förråd
17. Redskapsskjul. Idag rivet.
18. Växthus
19. Oljecistern
20. Oljecistern
21. Transformatorhus
22. Reningsverk
23. Redskapsskjul för trädgården. Idag rivet.
24. Röntgen, arkiv och pumphus (?)
25. Kålltorpssjukhem (?)

Kulturhistoriskt värde

Skydd

Renströmska sjukhuset finns inte med i kommunens bevarandeprogram, *Värdefulla miljöer* från 1985, men är omnämnt som intressant område beläget utanför bevarandeområden i Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse från år 2000.

I detta program står det följande om Renströmska sjukhuset *"Kålltorps lungsjukhus: Större delen av sjukhuset byggdes 1911-13 efter ritningar av E. Torulf och anläggningen bekostades delvis med medel ur Sven Renströms fond. Första etappen omfattade en huvudbyggnad av sten, flera mindre hus av trä och en stor park. 1928 tillkom en paviljong och i anslutning till denna uppfördes ett nytt sjukhem 1967. Huvudbyggnaden är i huvudsak bevarad och de mindre byggnaderna finns kvar men är klädda med plattor. Anläggningen som helhet har kvar sin ursprungliga karaktär och utgör en intressant miljö från bl a socialhistorisk synpunkt"*.

Trots att byggnaden är belägen utanför bevarandeområdet bör den betraktas som PBL 3:12, vilket ställer krav på varsamhet vid ändring av byggnad, dels på att kulturhistoriska värden inte förvanskas. För byggnaden gäller också PBL 3:10.

Gällande stadsplan är från 1968 och i planen är byggnaderna inom Renströmska sjukhusområdet enbart betecknade med A, vilket avser Allmänt ändamål. I planen finns idag inga krav på kulturhistoriska värden.

Fasadbild av huvudbyggnaden från norr. Här syns den äldre grusbeläggningen och planteringarna som ledde fram till huset. (å.o.)

Övergripande värden

Huvudbyggnaden är belägen i ett parkområde med flera äldre byggnader som tidigare alla tillhörde Renströmska sjukhuset. Denna placering vid parkområdet var typisk för sekelskiftets sanatoriebyggnader.

Bebyggelsen grupperar sig kring en kuperad dalgång och området har en tydligt bevarandevärd parkkaraktär. När Botaniska trädgården anlades på 1920-talet fanns ett samarbete med Renströmska och flera speciella arter från botaniska planterades i parken vid Renströmska sjukhuset. I framtiden är det av stor vikt att området inte förtätat och att den välbevarade parkmiljön bibehålls och gärna utvecklas och återskapas. Det har tidigare funnits mer planteringar och de idag asfalterade vägarna kring byggnaderna har tidigare varit belagda med grus.

Social- och samhällshistoriskt värde

Renströmska sjukhuset finns till stora delar bevarat med flertalet av de äldre komplementbyggnaderna bevarade, t ex sjukhuspaviljonger, arbetarbostäder, tjänstemannavillor, lik- och obduktionshus, maskinhus m.m. På detta sätt påminner området om fabriksområden från förra sekelskiftet uppbyggda som mindre brukssamhällen med tydligt avläsbar hierarki.

Sjukhuset har ett stort social- och samhällshistoriskt värde då det utgjorde en viktig del i bekämpningen av tuberkulos i början av 1900-talet. Sjukhuset har haft flera läkare som genom ihärdig forskning gjort framstående upptäckter i jakten för att bota tuberkulos. Området har även en stor emotionell betydelse för alla de som vårdats på sjukhuset och deras anhöriga. När lungverksamheten vid Renströmska flyttade ut 1993 var en medicinhistorisk epok är till ända.

Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer

De före detta sjukhuslokalerna har byggts om i flera etapper och är idag modernt inredda. Detta till trots bevarar huset mycket av sin ursprungliga karaktär. Byggnaderna innehåller sjukhussalar med vida rumsvolymer med hög takhöjd, ibland med synlig takkonstruktion, originalfönster, spegeldörrar m.m.

Exteriör:

- Exteriörer med murade fasader i rött handslaget tegel, murade socklar i granit, entrépartier med skulptural fasadsten, äldre spröjsade fönsterpartier och tegeltak med takkupor, torn och

skorstenshuvor. Utbyggnaden åt norr från 1974 tillmäts inget direkt kulturhistoriskt värde, dels på grund av dess placering som skämmer huvudbyggnaden och dels på grund av dess byggnadstekniska status.

Bilder över södra fasaden. 2005. Ovan syns bl a både äldre och modernare (korsvirke) burspråk.

Bilder ovan av entréportik. Dock är alla ytterdörrar utbytta. T.h. bild över södra fasaden.

Bilder från norra fasaden. 2005.

Interiör:

- De tre trapphusen bevarar sin ursprungliga karaktär med trappor i kalksten och granit, golv med keramiska plattor, dekorativa smidesräckan samt stora rumsvolymer med dagsljusinsläpp och originalfönster. Huvudtrapphuset har särskilt höga värden på grund av detaljer så som mönstermurad vangel, valvslagna tak på vilplanen och stor volym.
- Ursprungliga fönsterpartier med spröjs.
- Invändiga snickerier så som spegeldörrar, profilerade dörrfoder och lister.
- Rum med synlig takkonstruktion på bottenvåningen.
- Våning 1 tr - den stora samlingssalen belägen i östra delen. På denna våning finns också ett större rum, beläget mitt i byggnaden, som tidigare varit uterum och som senare byggts in. I anslutning till huvudtrapphuset och dess vilplan finns den f d kiosken, som patienterna drev tillsammans, bevarad.
- Våning 2 tr - enhet vid f d matsal och sällskapsrum för sköterskor med spegeldörrar, profilerade foder och golvlistor, ursprungliga fönsterpartier, platsbyggd garderob m.m. belägen i våningens östra del. På denna våning finns också ett större rum, beläget mitt i byggnaden, som tidigare varit uterum och som senare byggts in.
- Våning 3 tr - enhet vid f d bostad för översköterskan med flera rum med bevarade spegeldörrar, profilerade lister, ursprungliga

spröjsade fönsterpartier, inbyggda bokhyllor (både äldre och nyare i rum som även fungerat som sjukhusbibliotek) belägen i våningens västra del.

- Vind med välbevarad enhet vid f d bostad samt öppna takbjälkskonstruktioner m.m.

Bilder från huvudtrapphuset respektive det västra trapphuset. 2005.

Bilderna visar den välbevarade samlingssalen med flera tidstypiska detaljer från 1950-talet.

Bilder från f d underläkarens bostads-
våning samt nedan t.h. från ett av de
f d uterummen. 2005.

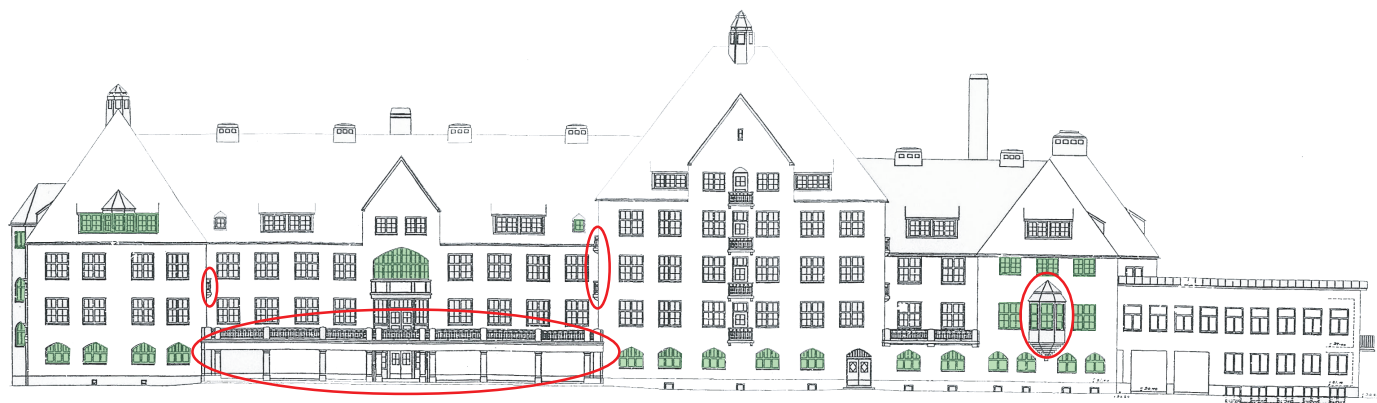

Plakett för Sven Renström som sitter
ovan hissen på bottenvåningen. T.h.
vilplan med välbevade valv från
huvudtrapphuset. 2005.

Norra fasaden med original- samt äldre fönster grönmarkerade och värdefulla detaljer rödmarkerade.

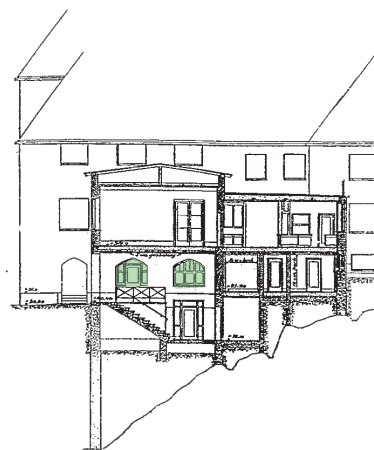
Södra fasaden med original- samt äldre fönster grönmarkerade och värdefulla detaljer rödmarkerade.

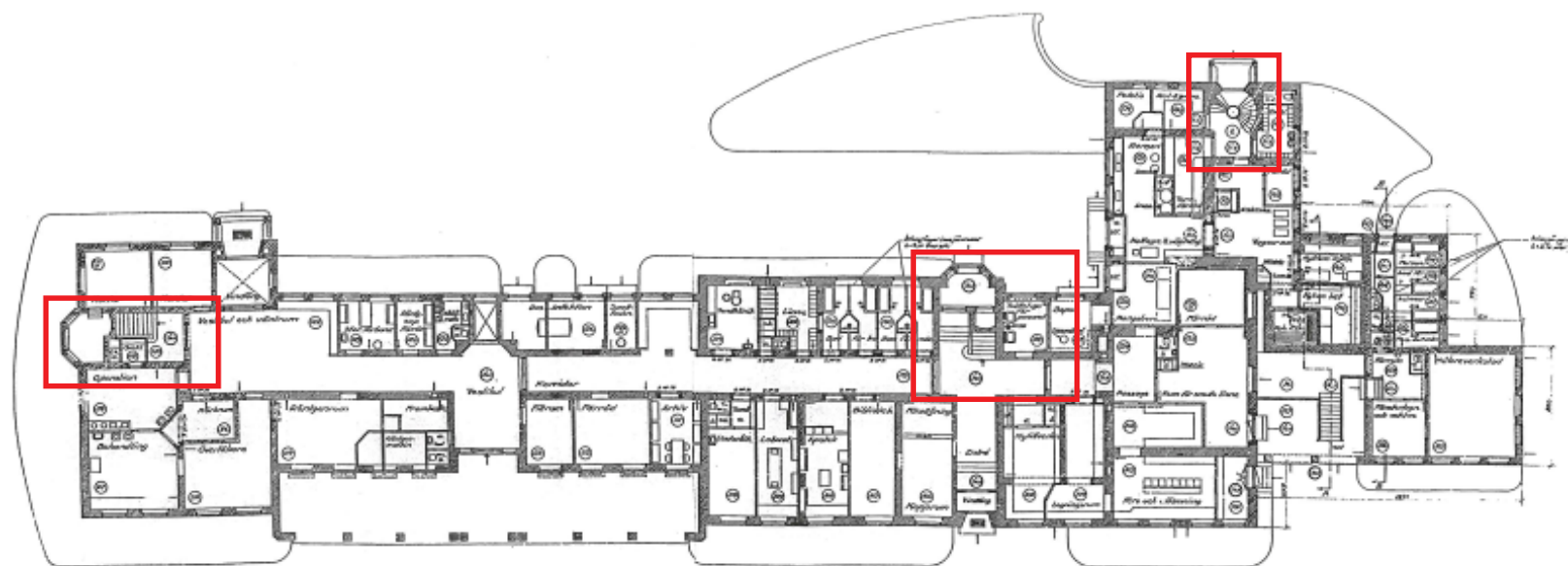

Norra fasaden med original- samt äldre fönster grönmarkerade och värdefulla detaljer rödmarkerade.

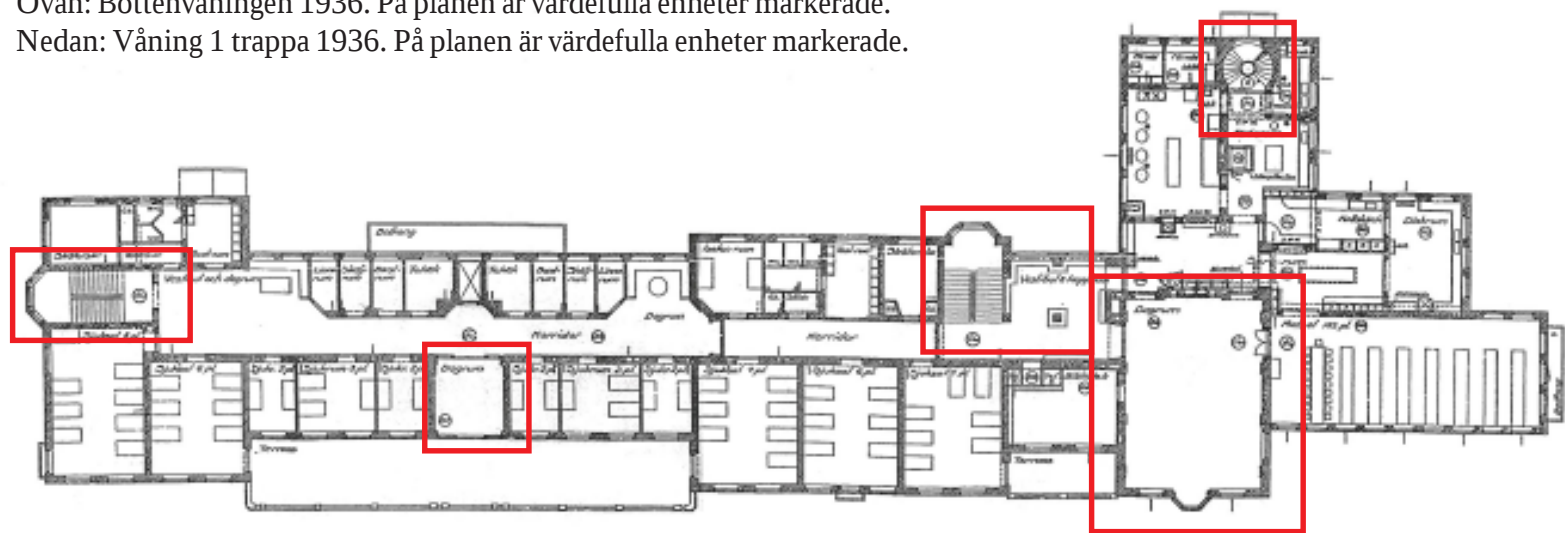
Norra fasaden med original- samt äldre fönster grönmarkerade.

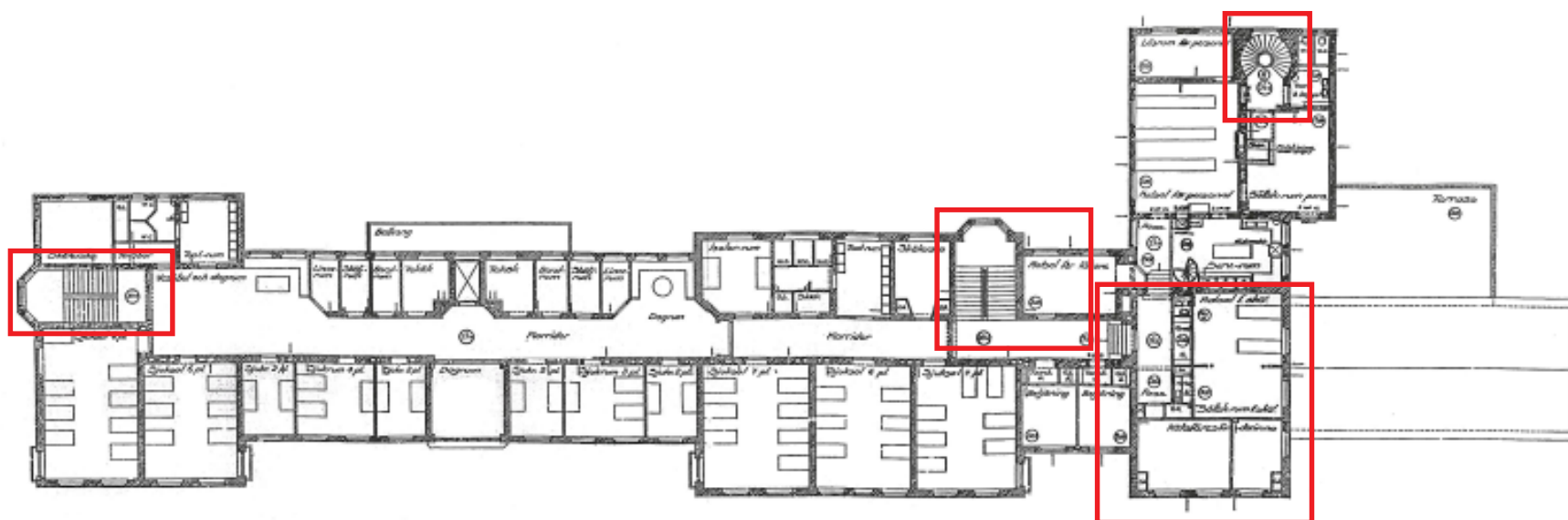

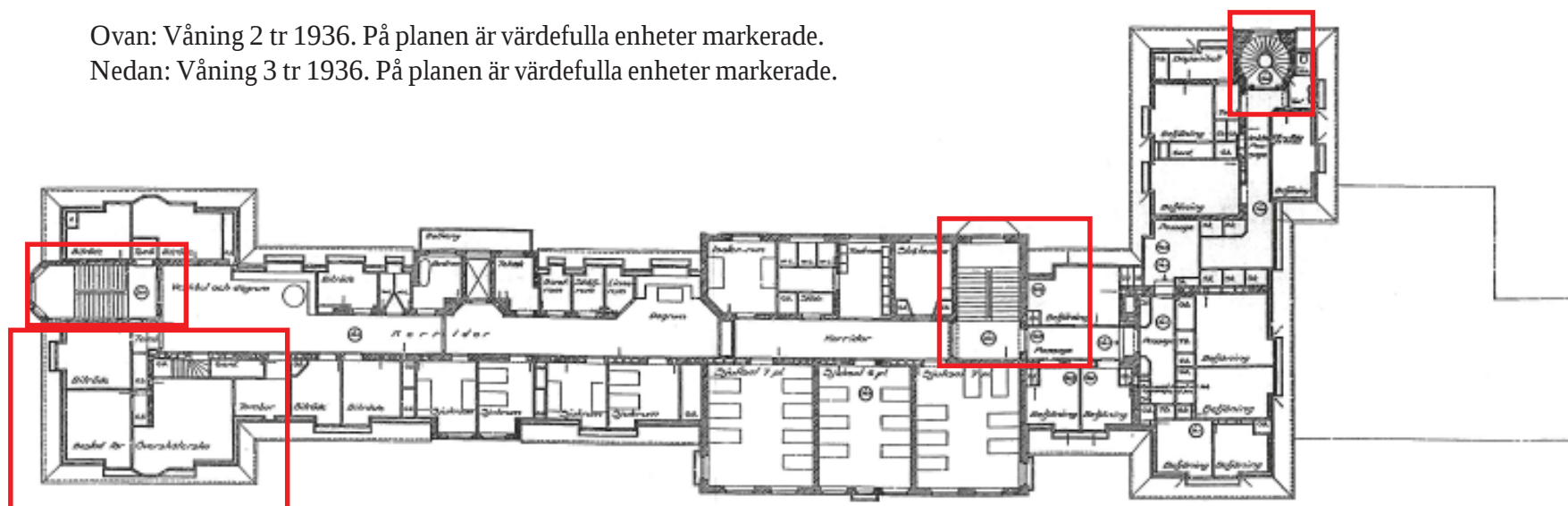
Ovan: Bottenvåningen 1936. På planen är värdefulla enheter markerade.

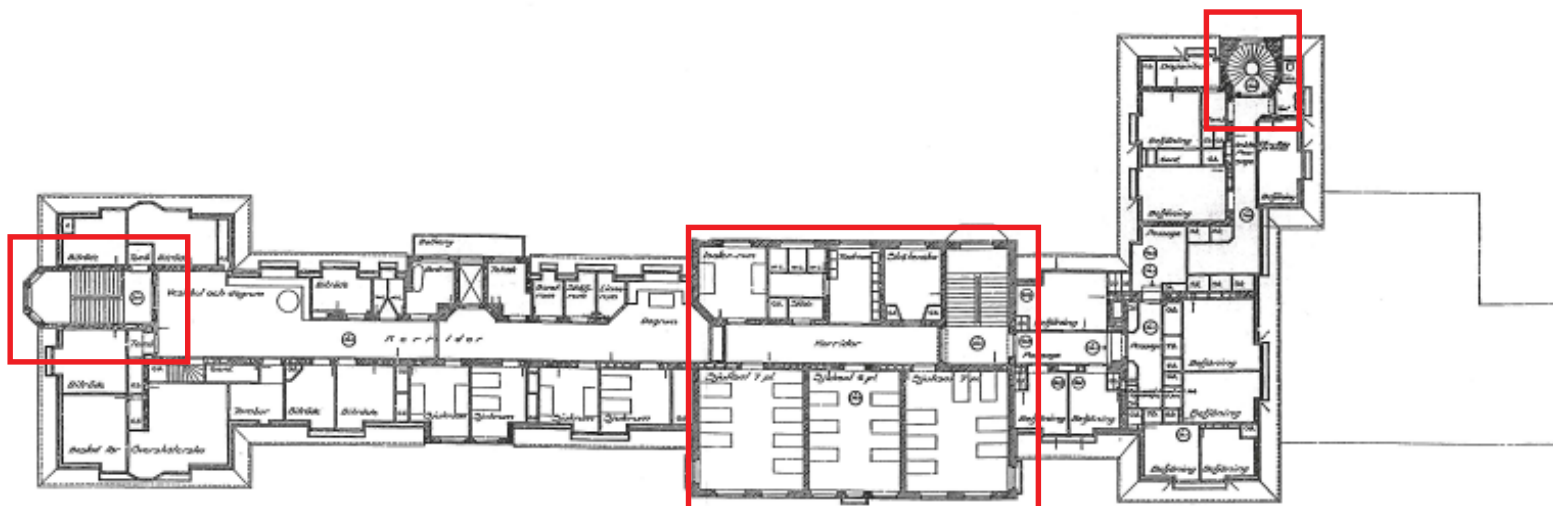
Nedan: Våning 1 trappa 1936. På planen är värdefulla enheter markerade.

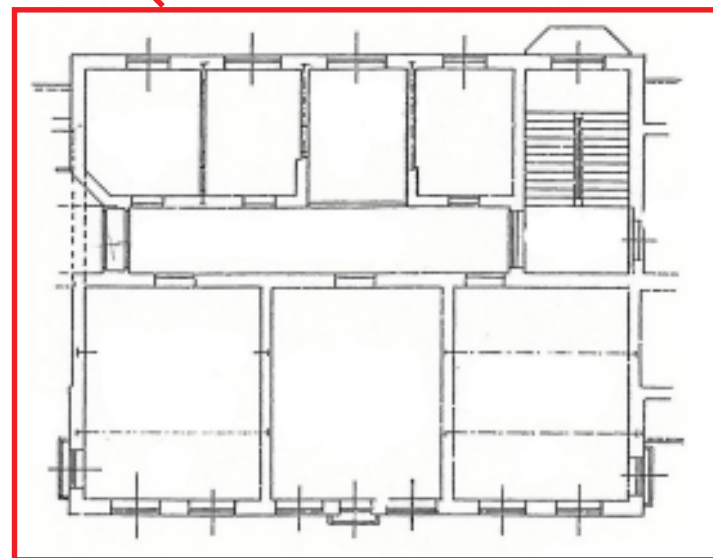

Ovan: Våning 2 tr 1936. På planen är värdefulla enheter markerade.
Nedan: Våning 3 tr 1936. På planen är värdefulla enheter markerade.

Våning 4 tr, vind. Det finns ingen plan över vindsvåningen förutom utsnittet t.h. från 1911 som avsåg den inredda delen av vinden. Ritningen ovan avser våning 3 tr och har för avsikt att endast schematiskt visa värdefulla delar av vinden.

Historik

Tuberkulos (Tbc)

Tuberkulos är en bakterie och den vanligaste arten är lungtuberkulos, men bakterien kan även sätta sig på andra organ. Sjukdomen har funnits i tusentals år, men gått under olika namn. Under 1800-talet ökade antalet fall av tuberkulos lavinartat framför allt på grund av industrialismen och den stora inflyttningen till städerna. Denna ledde till trångboddhet, fattigdom, dålig hygien och stora barnkullar.

Lungsjukdomen tuberkulos var förödande kring sekelskiftet 1900 och varje år dog ca 10.000 människor. Av de som drabbades avled över 60% och sjukdomen stod då för en fjärdedel av alla dödsfall.

Sjukdomen ansågs länge obotlig och den första framgången kom 1882 då den tyske landsortsläkaren Robert Koch lyckades lokalisera bakterien, bevisa smittsamheten och utröna vad som orsakade sjukdomen. Men man fann ännu inget botemedel mot den. Vändpunkten kom först på 1940-talet då amerikanen Selman Waksman framställde preparatet Streptomycin som hade en hämmande effekt. Waksman fick senare nobelpriset för sin forskning. Endast ett par år senare lyckades göteborgsprofessorn Jörgen Lehman, i samarbete med Olof Sievers, framställa preparatet PAS med liknande effekter. Dessa två preparat gjorde tillsammans att de värsta härjningarna av Tbc var över. Idag förekommer fall av Tbc fortfarande i Sverige, men endast ett fåtal insjuknar varje år och i första hand har HIV-smittade personer, med dåligt immunförsvar, och invandrare, från länder där Tbc fortfarande är utbrett, drabbats.

Europeiska förebilder till svenska sanatorium

Läkare hävdade redan på 1700-talet att tuberkulos kunde förhindras med hjälp av hygieniska åtgärder. Som följd av dessa nya rön byggdes Europas första hälsoby i Margate på engelska kusten på 1790-talet. Det första lungsjukhuset i mer modern mening startade på 1850-talet i Görbersdorff, Tyskland, och under slutet av 1800-talet byggdes sanatorier i flertalet större europeiska städer.

Den s k ”Hygienisk-dietiska” behandlingen av lungsot innebar bl a att patienterna placerades i ligghallar utomhus för frisk luft. Rönen nådde även Sverige och år 1887 öppnade landets första anstalt för tuberkulosvård, Haralds minne, utanför Alingsås. Men det första egentliga svenska sanatoriet startade 1891 i Mörsil, Jämtland.

I Sverige anlades det kring sekelskiftet 1900 flera s k folksanatorier. Sanatorierna uppfördes efter tyska förebilder och förlades huvudsakligen till landsbygden för att minska smittorisken. Renströmska sjukhuset som låg förhållandevis nära staden blev ett undantag.

Sjukhusvistelsen på ett lungsotssjukhus

Lungsjuka patienter vistades vid sanatorier under långa perioder, ofta omkring ett år. Till en början fanns inga botemedel och chanserna för att överleva var relativt små. Behandling med frisk luft och bra mat användes långt in på 1900-talet. I praktiken innebar detta ständig vädring med öppna fönster i sjukhussalarna och många timmar per dag för patienterna i de öppna ligghallarna. När pa-

tienterna blev något bättre ordinerades promenader i det omgivande parkområdet.

Vy över södra fasaden, troligen tagen på 1930-talet. GSM.

Till den stora parken vid Renströmska sjukhuset hörde också tidigare områden som idag är bebyggda med studentbostäder vid Studiegången och Kålltorps sjukhem. Hela området var omgärdat av ett högt staket och patienterna fick enbart röra sig innanför området, vilket för många betraktades som ett fängelse. Men det sägs att det fanns hemliga små öppningar i staketet där vissa patienter ibland smed ut för några timmar i frihet. Välbekanta vänner i parkområdet är det kattugglepar som under många decennier bott i skorstenen på Gula villan.

Eftersom vårdtiderna var så långa uppstod ofta en stark gemenskap mellan patienterna och det fanns flera patientföreningar som bl a de drev en kiosk tillsammans (vilken gick med vinst märkligt nog på grund av tobaksförsäljningen). I den stora samlingssalen samlades patienterna för filmvisning eller annan underhållning. På 1970-talet lyckades man till och med att vid ett tillfälle baxa in en stor cirkuselefant genom trapphuset upp i stora samlingssalen.

För de barn som var inlagda ordnades skolundervisning. Folk-skolestyrelsen förordnade en särskild lärarinna för deras räkning. De patienter som orkade hjälpte till med sysslor som trädgårdsarbete eller hushållsgöromål så som städning och sömnad. Det förekom även lättare målnings-, snickeri och smidesarbeten.

En dag på ett sanatorium kunde se ut enligt följande;
(ur: Program för Hässelby sanatorium 1902)

Hvardagar:

7 f.m.	Uppstigning
7.30 f.m.	Första frukost
8-8.15 f.m.	Morgonbön (deltagande frivilligt)
8.15-9.15 f.m.	Dusch (på särskild ordination)
9.15-10 f.m.	Liggkur
10 f.m.	Andra frukost
10.30-12 f.m.	Promenad
12-2 e.m.	Liggkur
2 e.m.	Middag
2.30-3 e.m.	”Ledigt”
3-4.30 e.m.	Liggkur

4.30 e.m. Kaffe
 4.45-6 e.m. Promenad
 6-7 e.m. Liggkur
 7 e.m. Aftonmåltid
 7.30-8 e.m. Promenad
 8-9 e.m. Liggkur
 9 e.m. serveras ett glas varm mjölk
 9.30 e.m. skola alla vara till sängs och lamporna släckta.

Lungsjukvården i Göteborg

Före sekelskiftet 1900 fanns inga separata tuberkulossjukhus i Göteborg. Lungsjuka omhändertogs istället bl a på fattigvårdsinrättningen Gibraltar och där tvingades man 1906 inreda en särskild avdelning för tuberkulossjuka. Hälsovårdsnämnden hade även 1902 inrättat en provisorisk sjukvårdsanstalt för lungsjuka i gamla fattighuset vid Stampen (den s k dispensärcentralen) och 1911 iordningställde Sahlgrenska sjukhuset en särskild tuberkulosavdelning och en ligghall, men behovet var större och det blev nödvändigt att bygga ett separat lungsjukhus.

Som ett led av detta byggdes Renströmska sjukhuset, men trots sjukhusets över 200 vårdplatser fanns det fortfarande ett stort behov och i Rävlanda startade en vårdanstalt för tuberkulösa barn från medellösa hem i Göteborg 1917 (sedermera Rävlanda sjukhem) och på 1940-talet inköptes Romanäs sanatorium i Tranås. Sjukhusdirektionen i Göteborg inköpte även Sävsjö sanatorium (sedermera Sävsjö sjukhus).

Sven Renström

Sven Renström föddes i Värmland 1793. När Sven var 16 år fick han anställning som kolskrivare vid Svaneholms bruk, men avancerade sedermera till bokhållare. Som sådan skötte han bland annat brukets affärer i Göteborg – en stad som han blev mycket förtjust i. Några år senare flyttade han till Göteborg och efter en kortare anställning startade han eget företag 1816. Renström handlade med bruks- och sågverksprodukter från Dalsland och Värmland och firman Sven Renström & Co blev snart en av stadens främsta inom sin bransch.

Under senare delen av sitt liv hade han byggt upp en förmögenhet och deltog allt mindre i firmans verksamhet, men fortsatte sitt ideella engagemang med olika förtroendeuppdrag i staden. Han satt med i flera styrelser, bland annat i Chalmerska slöjdskolan, Göteborgs museum och handels-societetens styrelse. Han ingick även som styrelseledamot under flera år i stadens drätselkammare och stadsfullmäktige.

Sven Renström blev aldrig gift och hade inga barn. När han avled den 26 juni 1869 skänktes delar av hans förmögenhet till Göteborgs stad samt till olika institutioner och stiftelser i Göteborg. Huvudarvingen blev Göteborgs stad som fick 1,5 miljoner att förvalta i den nyinstittade fonden ”Renströmska fonden”.

Renströmska sjukhuset

Stadsfullmäktige beslutade 1903 om att man ur den Renströmska fonden skulle *"anvisa ett belopp av 300.000 kronor till uppförande och inredning av en anstalt för vårdande av lungotsjsjuka, vilkas skiljande från hemmen på grund av sjukdomens art, bostadsförhållanden eller andra omständigheter vore av påfallande vikt för att hindra sjukdomens spridande i vidsträcktaste kretsar"*.

Stadsfullmäktige erhöll ytterligare 200.000 kronor med anledning av konung Oscar II:s och drottning Sophias guldbröllop. Pengarna som skänkts till hälsovårdsnämnden avsågs användas för bekämpande av tuberkulos inom Göteborg. Dessutom ansöktes om utökade statsbidrag för byggnationen, vilket innebar ytterligare medel till uppförandet. När finansieringen var klar utarbete-

Södra fasaden 1913 med de idag rivna ligghallarna till höger i bild. GSM.

des ritningar för det nya sjukhuset, men det dröjde ytterligare 10 år innan det nya lungsjukhuset i Kålltorp stod klart.

Platsen för det nya lungsjukhuset valdes till Kålltorp. Området var endast lite bebyggt och utgjordes av 190.000 m² varav 37.000 m² odlad mark. De omgivande skogsklädda höjder skulle ge skydd mot kraftiga vindar och även hindra ett framtida kringbyggande av anstalten som man då trodde skulle förorena den friska luften.

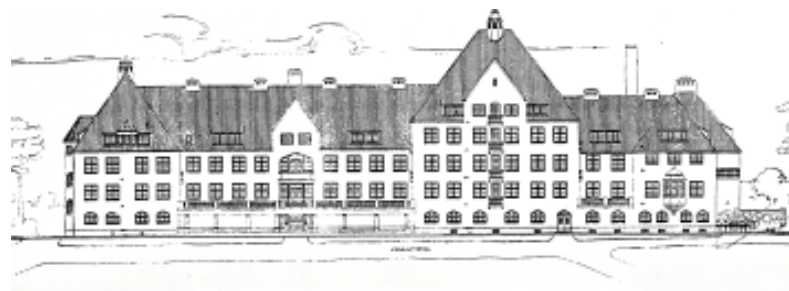
Tomten tillhörde Örgryte socken, vilket visade sig innebära problem i och med att medel ur den Renströmska fonden endast fick användas till projekt belägna inom Göteborgs stad. Göteborgs stad fann inget annat lämpligare område och valde då istället att införliva Örgryte socken med Göteborgs stad, vilket klubbades i stadsfullmäktige 1908.

Norra fasaden med anläggningsarbeten, 1913. GSM.

När finansieringen stod klar 1910 påbörjades byggnationen och den nya anläggningen stod klar i november 1913. Slutnotan blev något högre än beräknat och slutade på 815.000 kronor, varav drygt 430.000 kronor erhöles från Renströmska fonden. Sjukhuset som fick namnet Renströmska sjukhuset, efter Sven Renström, inrymde både lungsjukhus och i anslutning till detta även ett lungsanatorium.

Arkitektfirman Tengbom & Torulf stod för ritningarna, under ledning av arkitekt Ernst Torulf. Känd för att tidigare ha ritat Göteborgs universitetsbyggnad i vasaparken. Torulf fick hjälp av två byggnadssakkunniga personer, byggmästaren Ernst M Friman och arkitekten Otto Dymling. Ansvarig byggmästare vid uppförandet var Ernst Danner från Halmstad. Efter ett par års arbete stod anläggningen klar den 12 november 1913. I huvudbyggnaden fanns då plats för 130 sängar och i vardera paviljongerna 27 sängar, totalt 184 sängplatser.

Fasadritning över söderfasaden från 1911.

Huvudbyggnaden i den omgivande parken. T.v. om huvudbyggnaden syns även det gamla vattentornet. Bilden troligen tagen på 1930-talet. GSM.

När anläggningen stod klar omfattades den av följande byggnader:

Huvudbyggnad: (Nr 1 på plan)

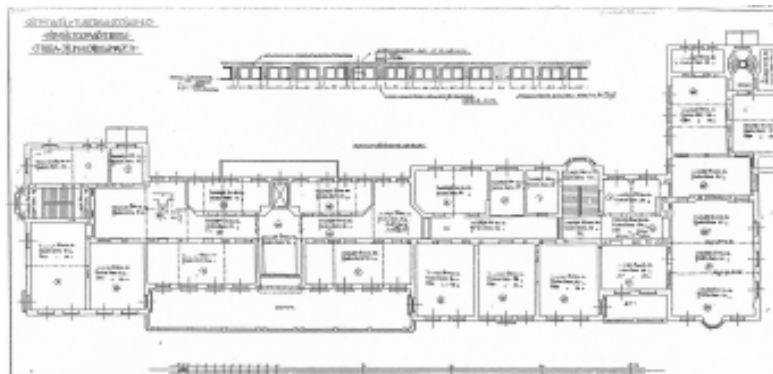
Den stora huvudbyggnaden innehöll källare- och bottenvåning, två våningar, avsedda huvudsakligen för sjuksalar och sjukrum samt en tredje våning med en mindre sjukavdelning, bostadsrum för personalen m.m.

I källarvåningen låg badavdelningen, tvättinrättning, kolrum, verkstadsrum och värmeapparater.

I bottenvåningen fanns entré- och väntrum, kontorsrum, mot-
tagningsrum, fyra stora sjukhussalar, sju mindre sjukrum, dagrum,
tekök, matsalar, kök, rum för sköterskan, laboratorium, bostads-
rum för eldare samt ligghallar m m.

På första våningen fanns två sjukavdelningar (ungefär samma planlösning som bottenvåningen) i form av fem större salar och sex sjukrum. Till varje avdelning hörde korridor, dagrum, toalettavdelning och wc. På första våningen låg även läkarens mottagningsrum, privatum, betjäningens matsal, diskrum, serveringsrum, skafferier, laboratorium mm.

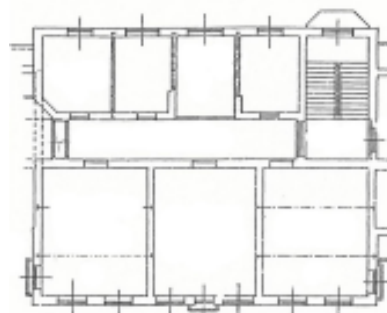
På andra våningen fanns två sjukavdelningar med tillhörande rum, isoleringsrum, underläkarens bostad, rum för betjäningen, sjuksköterskebiträden, bostadsrum åt betjäningen, matsal och serveringsrum som låg i anknytning till trappan som ledde direkt nedtill första våningens serveringsrum mm.

Originalritning över andra och tredje våningen från 1911.

På tredje våningen fanns en sjukavdelning om tre stora salar och sjukrum med tillhörande utrymme, underläkarens bostad, rum för sköterskebiträden, betjäning, bostadsrum för sköterskor och biträden, badrum, en större arbetssal m.m.

På vindsvåningen fanns utöver vindsförråd och dylikt även tre bostadsrum för underläkare.

Originalritning från 1911 över inredd del av vind.

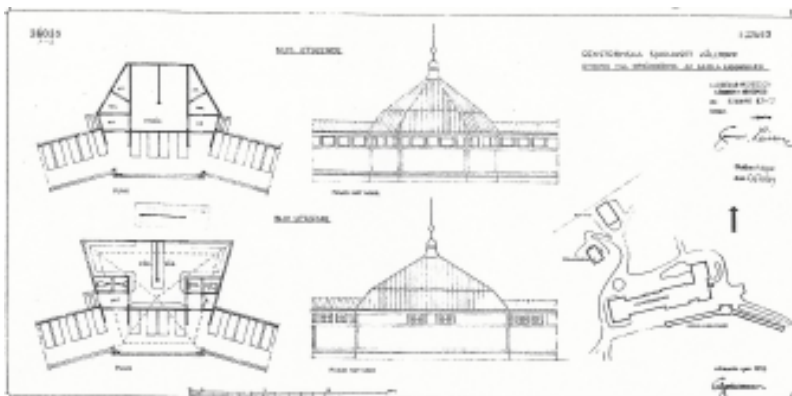
2 mindre sjukhuspaviljonger (Nr 4 och 7)

Sjukhuspaviljongerna nr 6 och 7 byggdes i trä. Nummer 6 var avsedd för manliga patienter och nummer 7 för kvinnliga. I bottenvåningen fanns hall och kapprum, två sjuksalar, ett sjukrum, sköterskerum, tekök, toaletterum och sköljrum samt på övervåningen; två sjuksalar, tre sjukrum, biträdesrum, toaletterum och sköljrum.

Redan på 1950-talet överläts paviljongerna avd. 6 och 7 till Vasa sjukhus och senare till Lillhagens sjukhus.

Ligghall (Nr 2)

Den första ligghallen placerades alldeles intill huvudbyggnadens östra del mot parken. Den uppfördes i trä och gav plats för 80 patienter. I anslutning till ligghallen fanns toaletterum, wc och rum för filter. Ligghallen revs troligen på 1950-talet.

Ritning över ligghallen från 1911.

Bostadshus för överläkare (Nr 5)

Överläkarens bostadshus som också kallas Gula villan uppfördes i trä och inrymde 7 rum, jungfrukammare, serveringsrum, kök, badrum och wc. Huset byggdes enligt uppgift efter förebilder från Spenshults sanatorium utanför Halmstad vars överläkarebostad var utformad identiskt lika och båda ritade av arkitekt Ivar Tengbom.

Huset användes som bostad fram till 1960-talet, men idag används byggnaden till dagisverksamhet.

Sysslomansbostaden med en av de anställda. Okänt årtal.

Personalvilla, även benämnd sysslomansbostad (Nr 10)

Sysslomannens hus uppfördes i trä och inrymde 4 rum, kök och jungfrukammare m.m. Byggnaden har under senare år använts som kontor, men står idag tomt.

Portvaktstuga: bostadshus för portvakt, trädgårdsmästare, maskinist mfl. (Nr 3)

Bostadshuset för portvaktaren m fl innehåller 4 stycken lägenheter om vardera 2 rum och kök.

Huset fungerade som bl a trädgårdsmästarbostad fram till 1970-talet, men hyrs idag ut till Gatubolaget som även sköter området och parken.

Bårhus även benämnd lik- och obduktionsbyggnad (Nr 4)

Lik- och obduktionsbyggnaden uppfördes i granit och är delvis insprängd i berget. Här fanns ett likrum och ett obduktionsrum.

Den lilla f d likboden, gick även under namnet ”kyrkan”, används idag bl a för förvaring av Gatubolagets maskiner. Det invändiga taket utgörs av ett tunnvalv i trä med bevarat dekorationsmåleri.

Vattentorn (Nr 11)

Inom området fanns även tidigare ett 23 m högt vattentorn, vilket revs 1957. På detta sätt hade sjukhuset egen vattenförsörjning. Vattentornet var byggt i armerad betong som kläddes in i trä.

Samtliga byggnader inom området var redan från början försedda med så väl vatten- som avloppsledningar samt elektrisk belysning.

Parkområde

Området kring Renströmska sjukhuset ansågs ur natursynpunkt synnerligen vackert. Framför huvudbyggnaden finns en park och runt denna ligger skogsplatåer och bergsknallar. Naturen hade en

terapeutisk betydelse då de Tbc-sjukas vårdtid var lång och promenader i sjukhusparken och den omgivande skogen hörde till dagsrutinen och ingick i terapin. Under senare tid har parken fått allt mindre betydelse för patienterna i och med att vårdtiderna minskat kraftigt.

Översiktsbild över området från väster (okänt år). GSM.

På 1960-talet planerades för nya studentbostäder inom området för Renströmska sjukhuset. Detta medförde bl a en ny stadsplan och att det f d parkområdet minskade med ca 80.000 m² till 200.000 m².

F d portvaktstuga, nr 3.

F d sysslomansbostad, nr 10.

F d sysslomansbostad, nr 10, sett från entresidan.

Växthus, nr 18.

F d paviljong 6, nr 6.

F d husmorsexpedition/förråd, nr 16.

F d bostadshus för personal, nr 12.

F d bostadshus för läkare och sjuksköterskor,
nr 14.

Delar av parken sedd från huvudbyggnaden.

F d överläkARBostad, nr 5.

F d obduktionsbyggnad och likbod, nr 4.

Senare tillkomna byggnader:

Bostadshus, personal, s k Gröna villa (Nr 12)

Bostadshuset uppfördes i slutet av 1910-talet och här bodde två familjer, sannolikt de som arbetade som eldare på sjukhuset.

Används än idag som bostadshus, bl a åt områdets vaktmästare.

Sjukhuspaviljonger 8 och 9 (Nr 8/9)

År 1928 uppfördes ytterligare två paviljonger i två våningar med sjuksalar avsedda för äldre tuberkulossjuka. Byggnaderna som tillsammans gav 72 nya vårdplatser togs i bruk 1929. Byggnaderna ritades av arkitekt Nernst Hansson.

Paviljong nr 9 byggdes samman med Kålltorps sjukhem då det uppfördes 1969.

Liggterrasser (Nr 13)

Intill de nya paviljongerna nr 8 och 9 uppfördes liggterrasser, s k ligghallar, 1929. Även dessa ritades av arkitekt Nernst Hansson. Ligghallen byggdes på med ytterligare en våning 1939, men revs helt endast 20 år senare.

Pumphus (Nr 23)

Uppe i skogen väster om huvudbyggnaden ligger ett mindre pump-hus i tegel.

Vänthall (Nr 15)

År 1938 uppfördes en vänthall i anslutning till portvaksstugan. Vänthallen ritades av R O Swensson, men är idag riven.

Bostadshus: Läkare och sjuksköterska (Nr 14)

R O Swensson och M L Mandelius ritade ett nytt bostadshus för huvudsakligen sköterskor 1945. Byggnaden uppfördes i tre våningar i tegel.

Garage (Intill nr 5)

Överläkarbostaden kompletterades med ett fristående garage 1953 som byggdes av överläkare Birath själv.

Transformationsstationsbyggnad (Nr 21)

Ny transformatorstationsbyggnad ritades 1954 av arkitekterna R O Swensson och M L Mandelius.

Förrådsbyggnad (Nr 16)

Ny förrådsbyggnad ritades av arkitekterna R O Swensson och M L Mandelius 1954. Byggnaden användes bl a som tvättinrättning och sedermera också som likbod.

Växthus (NR 18)

Äldre fotografier visar att det ända sedan början har funnits växt-hus och odlingar i anslutning till Renströmska sjukhuset. De som finns idag hr dock tillkommit senare.

Växthuset drivs idag av BUP (barn och ungdomspsykologi).

Personal

På 1940-talet fanns det ca 270 vårdplatser vid Renströmska och personalen som utgjordes av 128 personer fördelades enligt följande;

- Överläkare (styresman)
- Kirurg
- Underläkare
- Kurator
- Husmoder
- 15 st översköterskor
- 6 st biträdande sjuksköterskor
- 49 st sjukvårdsbiträden
- Kanslibiträde till läkareexpeditionen
- Laboratoriebiträde
- 2 st baderskors
- Predikant
- Organist
- Syssloman
- Kanslibiträde
- Skrivbiträde
- Förste maskinist
- Elektrisk- och mekanisk reparatör
- 2 st eldare
- Trädgårdsmästare
- 5 st vaktmästare
- Snickare och målare
- Målare
- Köksföreståndarinna

- Bitr. köksföreståndarinna
- 4 st kokerskor
- 14 st köks- och serveringsbiträden
- 5 st sjukhusbiträden
- Förrådsbiträde
- 2 st telefonister
- 3 st trädgårdsarbetare

Samlingsbild av delar av den omfattande personalstyrkan.

Ny medicin minskar antalet patienter med Tbc

Allt eftersom tiden gick lyckades man med att bota patienterna och antalet nya fall av tuberkulos i landet minskade under 1900-talets mitt. Minskningen berodde bland annat på ökad levnadsstandard och vaccinationer mot sjukdomen. Sjukhusen blev även duktigare på att upptäcka nya fall och minska smittospridningen. Dessutom minskade vårdtiderna drastiskt för inlagda patienter.

Mellan åren 1950-70 minskade antalet sjuka tuberkulospatienter i Göteborg från ca 500 till 20. Flera av göteborgsområdets sanato-

rium användes för andra ändamål och vid Renströmska upptogs de flesta av de 181 vårdplatserna för patienter med andra lungsjukdomar än tuberkulos.

Lungkliniken vid Renströmska var kvar fram till 1993 då verksamheten flyttade till bl a Sahlgrenska sjukhuset. Huvudbyggnaden vid Renströmska användes då istället för äldre vård och nyttjades för multihandikappade. Under en period användes byggnaden även som skola, men sedan 2004 har hela huvudbyggnaden stått tom.

Grönskande vy över huvudbyggnaden sedd från parken. 2005.

Byggnadsbeskrivning

Övergripande förändringar av exteriören

De egentliga första stora exteriöra förändringarna sker på 1930-talet då huset byggdes till åt öster med två byggnader. Arkitekt för dessa utbyggnader var Ernst Torulf som även ritat den ursprungliga byggnaden.

På 1950-talet byggs f d uterum i fasaden på första och andra våningen (f d öppna ligghallar) om till vanliga inbyggda sjuksalar. Huvudentrén flyttas från den norra till den södra fasaden. Den f d huvudentrén med portik i granit på den norra fasaden var utformad som ett vindfång. Vindfånget sattes igen och flyttades till den södra fasaden. Samtidigt byggdes den södra fasadens uterum, beläget under den stora terrassen, in och om till sjuksalar. Ändringarna stod arkitektfirman Swensson & Mandelius för. De ritade även den nya förrådsbyggnaden i parken 1954. Byggnaden tillsammans med ett nytt burspråk på den södra fasaden byggdes i en modern korsvirkeskonstruktion med tegel som fyllnadselement.

Mot gården kompletterades huvudbyggnaden med en tillbyggnad i en våning 1974. Denna del innehöll reception, arkiv, bårnrum, personalrum m.m. På 1970-talet ersattes flera av de ursprungliga dörr- och fönsterpartierna mot moderna. Balkongräcken på norra fasaden, ovan tillbyggnaden från 1974, samt det stora skärmtaket kom till 1982.

Fasadritning över huvudbyggnadens södra fasad från 1936.

Fasadritning över huvudbyggnadens norra fasad från 1980.

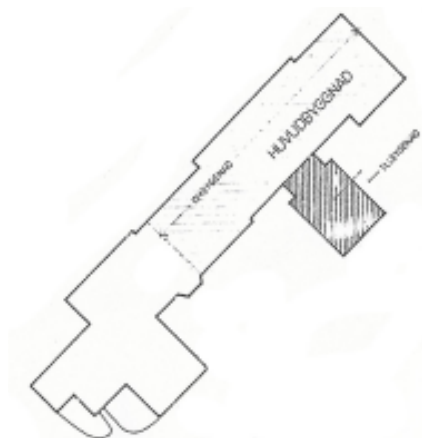
Fasadritning över huvudbyggnadens östra samt norra fasad från 1936.

Fasadritning över huvudbyggnadens östra fasad från 1980.

Fasadritning över huvudbyggnadens västra fasad från 1980.

Planritning över tillbyggnad från 1974.

Övergripande byggnadsbeskrivning av exteriören

Huvudbyggnaden utgörs av en stor, tre våningar hög byggnadskropp i rött handslaget tegel. Huset vilar på en granitsockel. Huvudbyggnaden byggdes med bjälklag av centraleuropeisk typ, med sk tegelkroppsbjälklag. Detta bestod av ett träbjälklag med ihåliga tegelkroppar genom vilka armeringsstänger infördes korsvis, varpå mellanrummen fylldes med cement. Samma bjälklagskonstruktion finns bl a i gamla Riksdagshuset och gamla Riksbanken i Stockholm, från tidigt 1900-tal. Fasaderna har mönstermurade detaljer ovanför fönsterpartier och kring dörröppningar.

På fasaden har det skett förändringar i form av ändrade fönsterplaceringar m.m. Detta till trots finns det många spröjsade original-

fönster bevarade. Däremot finns det inga bevarade äldre ytterdörrar, medan de mönstermurade omfattningarna finns kvar.

Det branta tegeltaket har flera olika nivåer, skorstenar och takkupor i tegel och röd plåt. Flera av de äldre höga skorstenarna är dock rivna.

Den ursprungliga byggnadskroppen har byggts till i flera omgångar, men alla tillbyggnader har utförts i rött tegel som ansluter till den ursprungliga fasaden. De två utbyggnaderna på den östra fasaden är från 1950-talet och enplansbyggnaden på den norra fasaden tillkom 1974.

I denna finns bl a en öppning som leder in till pannrum m.m. Här finns också en igenmurad f d öppning mot söder.

Västra fasaden har relativt många bevarade originalfönster, bl a i hela det utanpåliggande trapphuset. Upp till trapphusentrén leder en äldre granittrappa med smidesräcke. Däremot är dörrblad och överljusfönster utbytt under senare år.

På södra delen av fasaden finns ett par igenmurade balkonger med välvda fina smidesräcken. Ovan terrassen fanns inskjutande uterum, men dessa är idag igenbyggda. Ändringen gjorde någon gång mellan 1938 och 1954. Även utrymmet under terrassen fungerade ursprungligen som ett öppet rum med liggstolar, men har också byggts in till rum. Åt öster fanns en balkong som på 1950-talet ersattes med ett burspråk, märkligt nog byggd i en kombination av korsvirke och rött tegel.

Fönsterpartierna på den norra fasaden utgörs av en blandning mellan moderna och äldre fönsterpartier. Framför allt bottenvåningen har en del bevarade spröjsade fönsterpartier. Alla dörrblad är senare tillkomna och utgörs av moderna enkeldörrar med rombformat glasat parti och spröjsat överljusfönster.

Utbyggnaden från 1974 är byggd i rött tegel på låg sockel och har ett platt tak belagt med dansk sjösten. Ovan denna utbyggnad finns långsmala balkonger med senare utbytta räcken. Högst upp ovan dessa balkonger finns ett skärmtak från 1980-talet.

Den äldre huvudentrén belägen mot väster är igenbyggd och under senare år har sannolikt huvudentrén gått via den senare tillkomna utbyggnaden. Mot öster finns en entré till ett mindre trapphus. Till entrén sitter ett modernt dörrblad, men portiken är äldre med pelare i granit. dansk sjösten. Ovan denna utbyggnad finns långsmala balkonger med senare utbytta räcken. Högst upp ovan dessa balkonger finns ett skärmtak från 1980-talet.

Den äldre huvudentrén belägen mot väster är igenbyggd och under senare år har sannolikt huvudentrén gått via den senare tillkomna utbyggnaden. Mot öster finns en entré till ett mindre trapphus. Till entrén sitter ett modernt dörrblad, men portiken är äldre med pelare i granit.

Bilder från norra fasaden. 2005.

Bilder över södra fasaden. 2005.

Bilder t.v. över södra fasaden och ovan över östra fasaden. 2005.

Bilder ovan t.v. och t.h. över norra fasaden samt nedan t.v. över södra fasaden
sedd från parken. 2005.

Interiör övergripande byggnadsbeskrivning

Övergripande förändringar av interiören

Från det att byggnaden stod klar 1913 tills den första stora ombyggnaden 1936 skedde få invändiga förändringar. På 1930-talet ändrades även vatten- och avloppsförhållandena och wc inrättades på flera plan. Många av de stora sjukhussalarna delades upp i mindre sjukrum.

Nya interiöra förändringar genomfördes 1954. Ändringarna avsåg invändig flyttning av väggar, inredning av toaletter och badavdelning samt montering av nya ventilationssystem. Ett par år senare förändras delar av planlösningen på våning 1 och 2 trappor, framför allt på grund av stora sjukhussalar som delas upp i mindre. Den västra delen av vårdavdelningen ändrades på 1950-talet från personalbostadsrum för sköterskor till patientrum.

Även på 1960-talet skedde uppdelningar av flera sjukhussalar och nya operationssalar inreddes. Kålltorps sjukhem som byggdes 1968 fick bl a ett modernt kök, vilket blev gemensamt för sjukhemmet och Renströmska sjukhuset. De båda sjukhusen fick även gemensam matsal. I samband med detta försvann också den hierarki som var så tydlig då sjukhuset hade separata matsalar för läkare, sjuksköterskor respektive övrig personal. I huvudbyggnaden fanns nu också ett stort apotek.

Under 1970-talet genomfördes en stor ombyggnad av huvudbyggnadens östra del. Ombyggnaden innebar bl a ny hiss, nya toalett-

och badrum, tak sänktes och nya innerväggar tillkom. År 1974 byggdes huvudbyggnaden till åt norr med en enplansbyggnad som inrymde reception, arkiv, bårnrum, personalrum m.m.

Ytterligare en stor ombyggnad sker 1980-82 då sjukhusinteriörerna än en gång anpassades efter moderna behov.

Övergripande byggnadsbeskrivning av interiören

Källarvåningen

Ursprunglig användning:

I källarvåningen låg badavdelning, tvättinrättning, kolrum, verkstadsrum och värmeapparater.

Nuvarande karaktär:

En trappa i granit leder ned i källaren. Stora delar av källaren är krypgrund och går endast att titta in i genom gluggar i muren. I dessa utrymmen ligger mycket bråte. Tvärs igenom hela huset leder en gång med knapp ståhöjd. Längs med denna finns dragningar av värme och ventilation. Här finns också bevarade armaturer, bl a dubbletter av de tidstypiska glasgloberna från stora salen. Dessa bör hanteras varsamt och sparas även i framtiden. I östra delens utbyggnad ligger pannrum m.m. och här finns även flera rum med full ståhöjd som idag endast fungerar som förråd. I källaren finns enstaka spegeldörrar bevarade.

Bild över källargång. 2005.

Bottenvåning

Ursprunglig användning:

I bottenvåningen fanns entré- och väntrum, kontorsrum, mottagningsrum, fyra stora sjukhussalar, sju mindre sjukrum, dagrum, tekök, matsalar, kök, rum för sköterskan, laboratorium, bostadsrum för eldare samt ligghallar m.m.

Nuvarande karaktär:

Planlösningen har förändrats en del och alla ytskikt är moderna. Generellt utgörs ytskikten av glasfiberväv på alla väggar, en hel del sänkta tak, plastmattor i alla rum, moderna dörrblad, moderna släta lister m.m. Utbyggnad i ett plan mot norr från 1974 har en modern karaktär och här finns inga tydligt antikvariska värden.

Däremot finns det på bottenvåningen förhållandevis många spröjsade originalfönster bevarade med särskilt utformade beslag, djupa fönsternischer och på vissa ställen fönsterbänkar i kalksten. På bottenvåningen finns ett par äldre dörrar som har kompletterats med påspikade skivor samt ett par äldre gjutjärnsradiatorer.

Vissa rum, framför allt mot parken, har välvda tak (tegelslagna och putsade). Detta är särskilt tydligt under balkongen mot parken, rum som tidigare varit öppna ligghallar. Ovanför hissen i huvudentrén från parken sitter en tavla som minner över Sven Renström. Entrépartiet är tidstypisk för 1950-talet i ek med glasade partier.

Bilder från bottenvåningen. Ovan bilder från södra entrén, byggd på 1950-talet. Här finns också en minnestavla över Sven Renström. Nedan bild över korridor med bl a inbyggt skåp från 1950-talet. 2005.

Våning 1 tr

Ursprunglig användning:

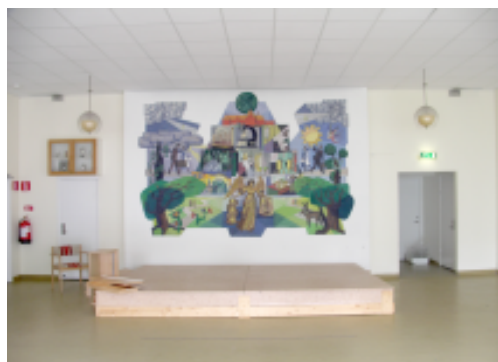
På första våningen fanns två sjukavdelningar (ungefär samma planlösning som bottenvåningen) i form av fem större salar och sex sjukrum. Till varje avdelning hörde korridor, dagrum, toalett-avdelning och wc. På första våningen låg även läkarens mottagningsrum, privaturum, betjäningens matsal, diskrum, serveringsrum, skafferier, laboratorium m.m.

Nuvarande karaktär:

Planlösningen har förändrats en del och alla ytskikt är moderna, likt övriga våningar.

Det förekommer en del originalfönster med spröjsning och särskilt utformade beslag. Fönsterbänkar finns i både trä och kalksten. Sjukhuskaraktären är mer tydlig på denna våning som har många sjukhussalar, operations- och undersökningssalar m.m.

Den f d samlingssalen är relativt välbevarad och har framför allt en 1950-tals stil med från den tiden bevarade armaturer, högtalare, väggmålning m.m. I anslutning till detta rum finns bevarade luckor som användes för filmvisningen.

Bilder överst visar f d uterum som byggts in samt korridor. Övriga bilder visar en välbevarad samlingssal med flera tidstypiska detaljer från 1950-talet.

Planritning från 1936 över våning 1 tr.

De välvda dörrbladen på bilden nedan är från samlingsalen och de två bilderna till höger visar vestibulen och vilplanet på första våningen med välvda tak och den f d kiosken. Den sista bilden visar en av korridorerna.

Våning 2 tr

Ursprunglig användning:

På andra våningen fanns två sjukavdelningar med tillhörande rum, isoleringsrum, underläkarens bostad, rum för betjäningen, sjuk-sköterskebiträden, bostadsrum åt betjäningen, matsal och serveringsrum som låg i anknytning till trappan som ledde direkt ned till första våningens serveringsrum m.m.

Nuvarande karaktär:

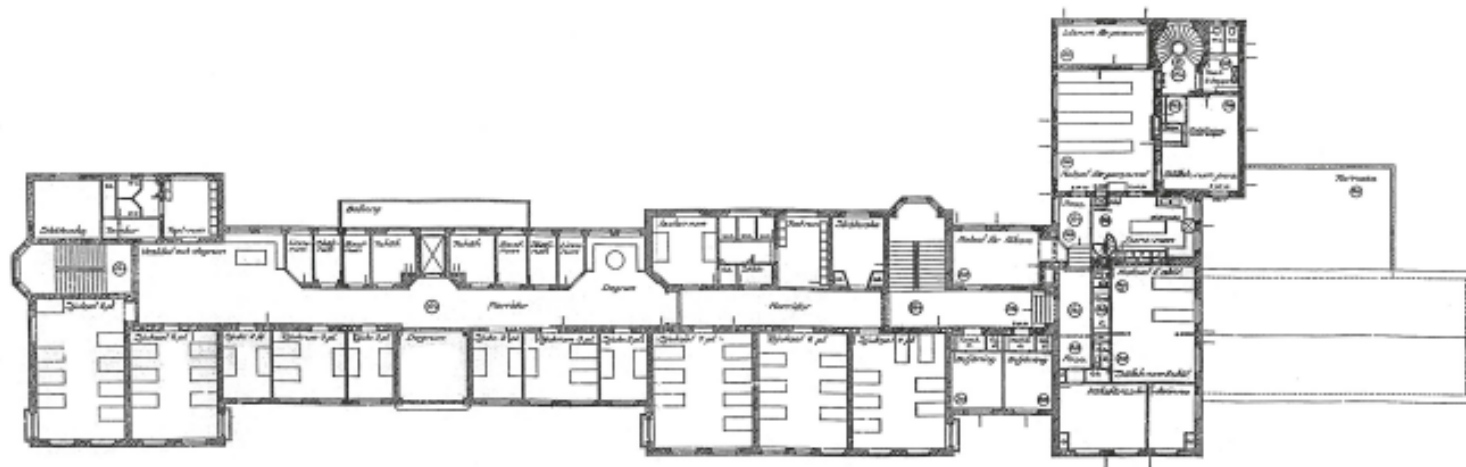
Planlösningen har förändrats en del och alla ytskikt är moderna, likt övriga våningar. På denna våning finns endast ett fåtal bevarade originalfönster med spröjsning och särskilt utformade beslag. Alla fönsterbänkar är i trä och det förekommer inga i kalksten. Sjukhuskaraktär är tydlig precis som på våning 1 tr.

F d köksföreståndarinnans rum utgör en välbevarad enhet med spegeldörrar, profilerade golvlistor och dörrfoder m.m. Här står också möbler som sannolikt tillhört den ursprungliga anläggningen. Möbler i samma serie finns också bevarade i f d överläkarbostaden.

Bilderna till vänster är från trapphallens vilplan och visar den lilla trappan som går in till f d matsalen. En välbevarad enhet med bevarade spegeldörrar, profilerade lister och äldre möbler. 2005.

Planritning från 1936 över våning 2 tr.

Nedan bild på ursprungliga fönsterbeslag i nationalromantisk stil, det stora mittrummet som tidigare var s k uterum samt en bild från korridoren.

Våning 3 tr:

Ursprunglig användning:

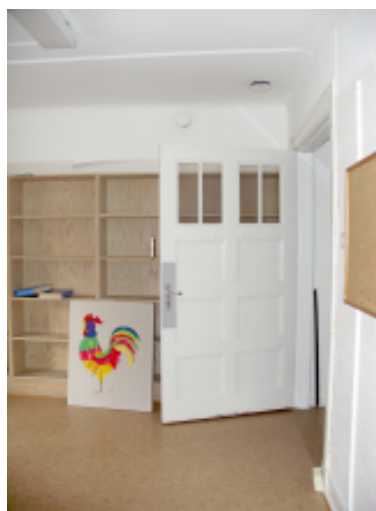
På tredje våningen fanns en sjukavdelning om 3 stora salar och sjukrum med tillhörande utrymme, underläkarens bostad, rum för sköterskebiträden, betjäning, bostadsrum för sköterskor och biträden, badrum, en större arbetssal m.m.

Nuvarande karaktär:

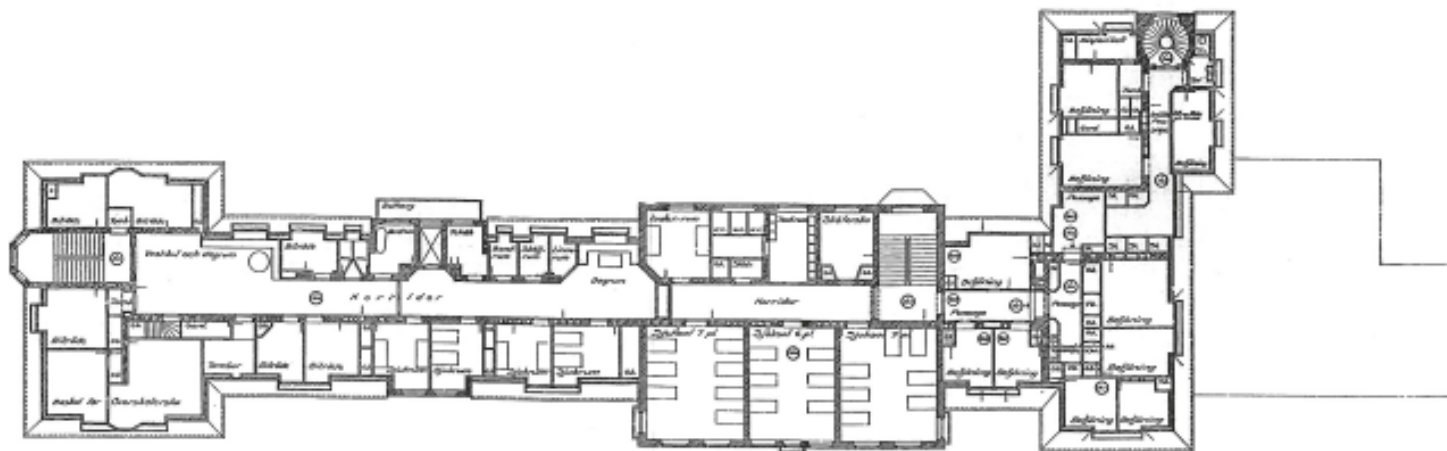
Planlösningen har förändrats en del och alla ytskikt är moderna, likt övriga våningar.

På denna våning finns endast ett fåtal bevarade originalfönster med spröjsning och särskilt utformade beslag. Alla fönsterbänkar är i trä och det förekommer inga i kalksten. Sjukhuskaraktär är tydlig precis som på våning 1 tr. Över huvudtaget är karaktären på våning 1 tr, 2 tr och 3 tr väldigt lika med endast mindre skillnader.

Här finns dock den f d underläkarbostaden relativt välbevarad med spegeldörrar, profilerade foder och lister samt även inbyggda bokhyllor. Flera av dessa har dock tillkommit senare då rummen under senare år nyttjades som sjukhusbibliotek

Bilder från f d underläkarens bostads-våning, rum som senare även fungerat som bibliotek. Rummen är välbevarade med ursprungliga fönster, spegeldörrar, väggfast inredning m.m. 2005.

Planritning från 1936 över våning 3 tr.

Bilderna nedan visar f d sjuksalar. Rummen har delvis snedtak och höga fönsterbröstningar.

Vindsvåningen

Ursprunglig användning:

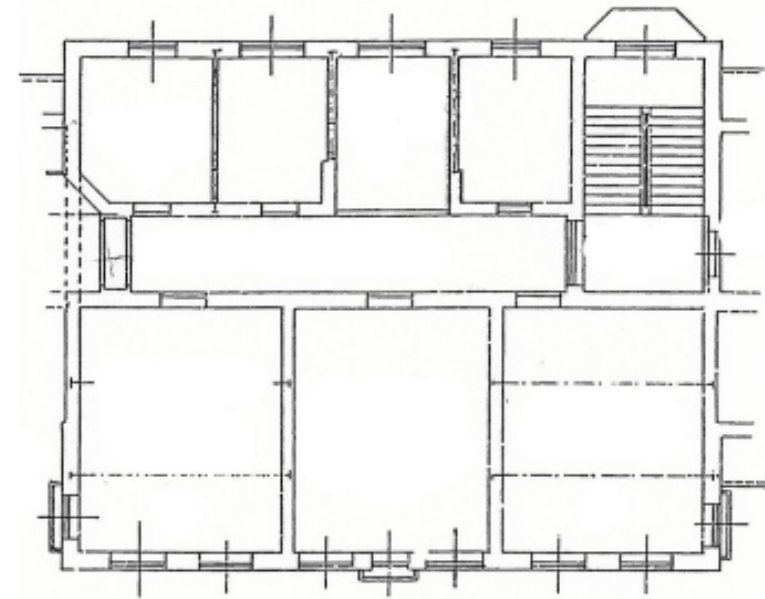
På vindsvåningen fanns utöver vindsförråd och dylikt även tre bostadsrum för underläkare.

Nuvarande karaktär:

Vinden är uppdelad i tre delar, ett utrymme som utgörs av en öppen takkonstruktion (kallvind) med förråd, murstockar m.m., ett utrymme som fungerar som maskinrum för installationer samt en inredd del belägen i mitten av huskroppen och som har en välbevarad karaktär där nästan alla äldre spegeldörrar med profilerade foder och golvlistor, gjutjärnsradiatorer m.m. finns bevarat. Här finns också en inbyggd garderob med spegeldörr samt i en av toaletterna ligger samma klinkers i beige och blått som på vilplanen i huvudtrapphuset. Detta klinker ligger även på trapphusets vilplan. Alla fönsterpartier är dock utbytta.

Branddörrarna som vetter mot trapphusen utgörs av nitförsedda ståldörrar med infällt brandglas, sannolikt ursprungliga.

Planritning från 1911 över del av vind. Detta är den enda äldre planritningen på vinden och avser endast den del som används som bostad. En del som fortfarande är välbevarad med spegeldörrar, profilerade lister och delvis intakt planlösning. Bilder t.v. visar den oinredda vinden med takbjälkar, kallförråd, murstockar och senare ventilationsanläggningar m.m. 2005.

Trapphus

Ursprunglig användning:

I huvudbyggnaden fanns det ursprungligen tre trapphus, ett mer påkostat huvudtrapphus samt två mindre sidotrapphus belägna i den östra respektive västra delen av byggnaden.

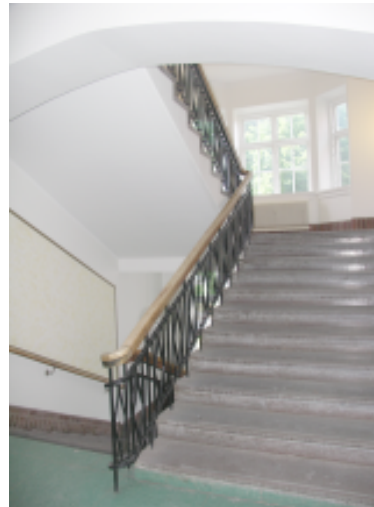
Nuvarande karaktär:

Alla de tre trapphusen är byggda i tidstypiska material som kalksten, granit och tegel. Alla räcken utgörs av dekorativa smidesräcken och handledarna är rejäla i lackat trä. Fönsterpartierna till trapphusen är ursprungliga och spröjsade lika övriga. I huvudtrapphuset och till viss del i det västra trapphuset sitter fönsterpartierna i ett stort burspråk som ger rikligt med dagsljusinsläpp. I trapphusen sitter äldre väggfasta radiatorer. Armaturerna är huvudsakligen moderna, men i huvudtrapphuset finns även inslag av klassiska klotarmaturer.

Längs med trapploppet finns en vangel i rött tegel och vilplanen utgörs av keramiska, troligen sk Victoria-plattor, beige och blått. Väggar och tak är putsade och målade. Vilplanen är rymliga med valvformade tak och på ett par ställen finns bevarade äldre gångjärn, rester efter ursprungliga branddörrar. Äldre branddörrar finns kvar till vinden på ett par ställen. Dessa är i plåt och försedda med nitar och ett mindre fönster.

De mindre trapphusen har också trappa av kalksten, men både vangel, vägg och tak putsade och målade.

I den östra delen finns även en spiraltrappa mellan två våningar. Denna går dock inte genom hela fastigheten.

Bilder från huvudtrapphuset med bland annat den äldre branddörren till vinden.

De två bilderna övan t.v. visar det mindre trapphuset som vetter åt väster. Övriga bilder är från huvudtrapphuset och visar bl a den mönstermurade vangeln och vilplanets keramiska plattor. 2005.

Källhänvisning

Arkiv

Göteborgs stadsmuseum Faktarummet, äldre fotografier.

Regionarkivet Bygglovsritningar

Stadsbyggnadskontoret Bygglovsritningar

Litteratur

Artur Attman Göteborgs stadsfullmäktige 1863-1962, del 3 (1971)

Erik Berglund Renströmska sjukhuset 75 år (1988)

Anders Bothén Sex göteborgare och deras hus (1974)

Göteborgs kommunalkalender. 1911, 1929 och 1949.

Ton Fredrik Petri Sven Renström och hans donationer (1919)

Britt-Inger Puranen Förälskad i livet: en bok om tuberkulosens historia (1987)

Artiklar

Göteborgs-Posten Renströmska säljs och läggs ned. 1990.07.13

Svenska Dagbladet En storartad sjukvårdsanstalt. 1908.

Informant

Lars Gustafsson Fastighetsskötare vid Renströmska sedan 30 år tillbaks och boende på området.

